

XII. Ad tertium respondetur, quod in annihilatione non remanet aliquid cui Deus velit malum, et quod odio habeat, quia id quod ex annihilatione resultat est nihil, et hoc non est capax odii, id quod annihilationem præcedit est creatura, quæ toto tempore antecedente annihilationem non est odio habita, cum ex voluntate Dei habeat esse. Quare annihilatio de se non est odium Dei, sed simplex nolitio dandi esse, ita quod remanet creatura annihilata in eo statu quo creaturæ possibles, quibus Deus noluit dare esse. Unde sicut Deus non ex aliquo odio motus est ad relinquendum illis creaturas possibles, et denegandum illis esse, quod voluit dare istis, quæ nunc sunt, sed simplici et gratuita voluntate sua voluit istas eligere, et illas rejicere, ita ex eadem simplici volitione potest velle dare esse ad tempus alicui creaturæ, et postea denegare, non ex dissonantia, et contrarietate creaturæ ad suam voluntatem, quod requiritur ad odium formale, sed ex simplici sua voluntate. Quod si Deus annihilaret creaturam aliquam non ex præcisa voluntate sua, sicut potest facere circa quamlibet etiam irrationalem creaturam, sed in pœnam et punitionem peccati, tunc illa voluntas annihilandi, ut punitiva, oritur ex amore et zelo justitiæ, non ex odio: iudex enim non debet ex odio punire, sed ex justitia, et ita hoc quod Deus punit, licet inferat malum, non procedit ex odio, alias non juste procederet. Unde solvitur instantia, quæ fit de peccatore, quem Deus punit, et malum illi infligit ex justitia, et cui displicet persona ut peccator est: hæc enim inflictio pœnæ ut malum est peccatoris, non est odium, hoc ipso quod fit ex justitia; displicentia autem personæ ut peccatoris, non oritur ex malevolentia aut dis-

sonantia illius, et repugnantia ad voluntatem Dei, sed ex amore justitiæ, et ordinis universi, qui petit ut peccatores puniantur. Et cum instatur quod non tollit rationem odii hoc quod est procedere ex amore, respondetur quod tollit quando amor est proximum motivum displicentiæ contrarii, quod amatur, non quando remotum, aut conditio requisita. Quando autem aliquis procedit ex zelo et amore justitiæ, etiamsi inferat malum, non dicitur procedere ex odio, imo in iudice vituperabile est quod ex odio procedat, quasi in hoc intelligamus quod relinquit motivum justitiæ.

XIII. Ad ultimum respondetur, quod loca Scripturæ, quæ Deo attribuant odium, recte intelliguntur de odio similitudinarie, quatenus est volitio mali, vel nolitio boni consecuta ex amore alicujus, non autem originata ex speciali, et proprio motivo odii, sicut etiam Deo attribuitur ira; et tamen intelligitur similitudinarie, non proprie, ut statim dicemus. Et ita exponit D. Thomas citato loco contra gentiles istas auctoritates de odio similitudinarie, et de displicentia consecuta ad amorem alicujus, non ex motivo dissonantiæ, et contrarietatis ad se habito, quod tamen pertinet ad odium specialiter, et proprie dictum. Et ad hoc etiam deducimur ex eo quod Scriptura divina se explicat dicens, Sap. xi: *Nihil odisti eorum quæ fecisti; nec enim odiens aliquid constituisti et fecisti*; hoc enim loco docemur, quod quia Deus est factor omnium, nihil factum aut creatum odit. Quod autem non est factum ab ipso, sed permissum, sicut peccatum, non habetur odio stricte dicto, id est, ex speciali motivo dissonantiæ et contrarietatis ad se orto, cum nihil Deo resistat, et contradicat immediate; nec etiam ipsum peccatum, cum sine permissio Dei non

detur, sed ex amore alterius rei consequitur displicentia ad ipsum. Eodem modo intelligitur Augustinus de odio Esau peccatoris, non Esau hominis; loquitur enim de odio consecuto ex amore virtutis, quam Deus vult habere Esau, et non habet, et sic displicet illi, non de odio ex speciali illo motivo odii orto. Ad D. Thomam dicemus D. Thomam in hoc loco quæstionis xx citato non fuisse sollicitum explicare rationem odii stricte aut generaliter dicti, proprie, vel similitudinarie, id enim accurate præstitit i contra gentil. citato capite xcvi, sed solum voluit ostendere Deum diligere omnia quæ participant esse; quæ vero non participant esse, ut peccatum, sed deficiunt ab esse, Deus non diligit, seu odio habet, quodcumque sit illud odium, sive stricte, et proprie dictum, sive similitudinarie, et large. Itaque solum explicavit objecta dilectionis et displicentiæ, non modum displicentiæ, sive sit per modum odii stricte dicti, sive non.

IRA, SPES ET DESPERATIO IN DEO
NON SUNT.

XIV. Removeri a Deo iram, quæ est in appetitu sensitivo, et definiri solet per effectum sensibilem, quod est accensio sanguinis circa cor, extra omnem controversiam est. De ira autem secundum formalem rationem, qua potest transferri ad spiritualem potentiam voluntatis, dubitant aliqui, an importet intrinsece aliquam imperfectionem, ratione cujus formaliter Deo attribui non possit, an vero in suo conceptu imperfectionem non includat, sed ea possit exui, et sic remota imperfectione Deo tribui. Nam p. Suarez disputatione speciali de justitia Dei, sect. v, num. ii, et iterum libro iii

de attributis, c. vii, num. viii, docet iram proprie Deo attribui posse, quia imperfectionem non importat in suo conceptu. E contra vero p. Vasquez hic disp. lxxxiv, cap. iv, eam docet non posse attribui Deo proprie. Et licet plures afferat ex patribus, qui eam metaphorice in Deo intelligi volunt, sicut pedes et manus, et alia membra corporea: sed revera, ut bene ipse notat, hi patres loquuntur de ira, quæ est passio sensibilis: hæc enim Deo non nisi metaphorice tribui potest secundum omnes. In præsentem autem loquimur de ira spiritualiter. Ista autem varietas opinandi circa iram, oritur ex diverso modo accipiendi definitionem iræ, etiam formaliter sumptæ, et non pro passione. Etenim Lactantius, in libro de ira Dei, sentit iram solum esse motum animi ad vindicanda et coercenda peccata, sub quo conceptu nullam supponit tristitiam, aut imperfectionem ex parte irascentis, sed solum actum justitiæ vindicativæ. Et videtur favere D. Thomas 1-2, q. xlvi, art. vi, ubi docet iram respicere malum inferendum sub ratione justi vindicativi. Unde si ex sua formali ratione respicit ita rationem justi vindicativi, videtur posse purificari ab aliis imperfectionibus, et sic Deo attribui secundum suam propriam rationem formalem, licet non sub aliis imperfectionibus in nobis repertis, quæ ex parte dispositionis ad iram requiruntur, et ideo materialiter solum ad eam pertinent. Unde tandem s. doctor eadem 1-2, quæstione xlvii, art. i ad i, inquit quod: « Ira non dicitur in Deo secundum passionem animi, sed secundum iudicium justitiæ, prout vult vindictam facere de peccato. » Solum ergo iram sensibilem Deo negat. Et confirmatur, quia iræ extrinsecum est causari ex dolore, sicut misericordiæ causari ex com-

passione: ergo sicut misericordia formaliter est in Deo, licet non sit tristitia, et compassio, ita et ira sine dolore.

XV. Nihilominus alii ex antiquis præter Lactantium existimarunt itam includere necessario tristitiam et dolorem tamquam motivum formale et proprium. Nam Aristoteles I de anima, textu XVI, iram docet esse: « Appetitum doloris vicissim alteri inferendi, » iratus enim videtur hoc intendere, ut dolorem, quem sentit, in alterum effundat, et sic allevietur a dolore quem sentit. Unde Damascenus lib. II, cap. XVI, et Nyssenus, lib. V, cap. XIV, dicunt quod: « Ita componitur ex tristitia et desiderio, » quod exposuit D. Thomas I-2, q. XLVI, art. III ad III, quod: « Componitur ex illis, non quasi ex partibus, sed quasi ex causis. » Favet Scriptura I. Macchab. II, describens iram per dolorem, tamquam per causam aut motivum: *Et vidit, inquit, Matthathias, et doluit, et contremuerunt renes ejus, et accensus est furor ejus secundum judicium legis, etc.* Unde quoties Scriptura Deo attribuit iram (attribuit autem passim, ut notum est omnibus) debet semper intelligi eo modo attribui, quo attribuitur ei dolor, et justitia seu pœnitentia, sicut cum dicitur Genes. VI: *Pœnituit eum quod fecisset hominem in terra, et tactus dolore cordis intrinsecus, etc.* Certe D. Thomas perpetuo sensit iram supponere dolorem seu tristitiam, non solum loquendo de ira, quæ est passio, sed de illa, quæ invenitur in actu voluntatis: excludens enim a Deo illos effectus qui dicunt imperfectionem ex parte sui formalis, in hac quæstione XX, art. I ad II, dicit excludi iram, quia tristitiam supponit. Et in I-2, quæstione XLVI, citato articulo III ad III, dicit quod: « Ira componitur ex tristitia, et desiderio non sicut ex partibus, sed si-

cut ex causis. » Et q. XLVII, art. III, loquens de causa iræ ex parte dispositionis, quæ relinquitur ex motivo iræ: « Manifestum, inquit, est quod nihil movet ad iram, nisi nocumentum quod contristat. » Et infra: « Ista est causa quare homines, qui sunt infirmi, vel in aliis defectibus, facilius irascuntur, quia facilius contristantur. » Itaque apud D. Thomam stimulus iræ est dolor, seu tristitia ex aliquo nocumento concepta, ita quod subjectum doloris et tristitiæ incapax, est incapax, iræ. Et si facit effectus iræ, id erit ex alio motivo, v. g. ex justitia, et æquitate, aut ex simili effectu, et hoc vocare iram, magna abusio est. Sed tunc erit quæstio de nomine. De ipsa autem re, si ex his quæ in nobis videmus philosophandum est, ita ad hoc datur, ut repellat nocumentum sibi illatum, et dolorem seu tristitiam illatam alterius vindicatione compenset: quia enim intra se dolorem et stimulum sentit, irascitur. Pro aliis autem vindicandis sufficit motus seu affectus justitiæ: vacat ergo ira, ubi non est capacitas tristitiæ. Secus est de misericordia: nam licet hæc habeat in nobis compassionem adjunctam, non tamen compassio est motivum miserendi, sed affectus in nobis consurgens ex eo, quod tangimur aliena miseria. Unde non movemur ad sublevandam illam ex compassione nostra, seu ad hoc ut mitigemus compassionem quam sentimus, sed ut proximum consolemur, et sublevemus, ira autem directe est ad mitigandum et compensandum dolorem, quem in nobis facit nocumentum illatum; quod si non datur mitigatio doloris, sed solum compositio mali et nocimenti facti, non requiritur ira, sed sufficit justitia vindicativa.

Unde patet solutio ad motiva Suarez. Et D. Thomas in illo loco negat esse in Deo iram ut passio, et affir-

mat esse secundum judicium justitiæ, non tamen affirmat esse secundum formale quod est mitigativum doloris.

XVI. De spe, timore, desperatione, audacia, et similibus affectibus qui vel includunt, vel sapiunt naturam spei, et fiduciæ, omnes excluduntur a Deo, quia isti affectus respiciunt vel aliquod malum non facile repellendum, sed contra voluntatem eventurum, quem timor formidat, et contra quod audacia movet et acuit; Deo autem nihil est mali, quod contra ejus voluntatem possit accidere, aut non de facili repelli. Vel est aliquod bonum non habitum, nec facile habendum, sed cum arduitate et contingentia, sive quia habendum est per alterius virtutem, sive quia in se excedit propriam potestatem, et sic est spes, quæ est de re non habita, sed futura, et ardua: *Quod enim videt quis, quid sperat*, ut inquit Paulus. Nulum autem bonum est Deo arduum aut contingens, aut ab alterius voluntate habendum, quia omnia in ejus manu sunt, et ab eo prove-niunt; ergo est incapax spei, et a fortiori desperationis.

ARTICULUS III.

Utrum in Deo sit justitia commutativa formaliter?

Tota difficultas in attribuenda, vel removenda a Deo aliqua virtute, quæ in nobis reperitur in eo consistit, an in ratione formali talis virtutis, aut in aliqua conditione essentialiter requisita inveniatur aliqua imperfectio, vel possit ab omni imperfectio purificari, et ita formalis et essentialis illa ratio in Deum transferri.

I. Dari igitur in Deo justitiam abstrahendo nunc a specie commuta-

tivæ, vel distributivæ, indubitatum est; de ratione etiam justitiæ secundum se solum est voluntas unicuique tribuendi quod suum est, quæ nihil aliud est quam voluntas ordinate et debite disponendi ea quæ extra sunt, et circa quæ operamur, Deus autem est principium ordinandi omnia, et debite constituendi cum sit summa lex omnium, et regula totius bonitatis, et ordinationis debitæ. Voluntas ergo sic ordinate et debite disponendi de omnibus non potest in Deo dari, quod et frequentissime Scriptura docet, nec est necesse loca multiplicare.

Sed quia est duplex species justitiæ, ut docet S. Thomas in hac quæstione XXI, art. I, et 2-2, q. LXI, art. I, altera quæ vocatur commutativa, altera distributiva, specialis difficultas est, an utraque possit Deo attribui, an aliqua dicat imperfectionem illi repugnantem. Nec proponimus difficultatem de aliis partibus justitiæ, quæ potentiales dicuntur, quia imitantur quidem et æmulantur rationem justitiæ, vel in reddendo debito vel in ratione æqualitatis, sed ab ea deficiunt, quia non servant rigorem debiti, vel æqualitatis: justitia enim proprie respicit debitum compensandum ad æqualitatem. Unde propria et rigorosa justitia est, quæ debitum rigorosum et proprium respicit, et æqualitatem facit, quod debitum rigorosum vocari etiam solet debitum legale, quia est illud quod lege, vel adæquatione ipsa rei statutum, et debitum est. Illæ vero virtutes quæ versantur erga alterum, et deficiunt, vel a ratione debiti, vel a ratione reddendi æquale, dicuntur partes potentiales justitiæ, ut docet S. Thomas, 2-2, q. LXXX, articulo unico. Sunt enim aliquæ virtutes, quæ debitum quidem habent ad alterum, sed æquale reddere non possunt, sicut Deo, et superioribus, et parentibus debitum